

Årsmelding for 2015

1) Faglig arbeid

● Naturmangfold:

Naturmangfoldsgruppen har hatt en kraftig vekst, fra omlag 13 aktive medlem til omlag 23 aktive medlem. Oddvar Skre har holdt fram som gruppens leder, og Siri Vatsø Haugum som nestleder og gruppens styrerepresentant. Dessuten har Karen Tvedt, Bahar Mozfar, Synnøve Kvamme, Honoria Bjerknes Hamre, Linn Vassvik, Sylvelin Tellnes, Tone Salomonsen, Harald Simonsen, Åshild Idsø, Sigrid Skrivervik Bruvoll, Anne-Britt Andersen, Inga Elda, Truls Bjordal, Hege Hauge, Tony Marøy, Ragnhild Gya, Veronica Ellefsen, Karoline Stramrud Bech, Tone Lillemo, Anne Kathrine Wenaas Ribe og Johanna Myrseth Aaflot (FNF-Hordaland) deltatt i gruppen. Stor rekruttering fra biologistudiet ved UiB sikrer god fagkompetanse i gruppen, samtidig som en stor aldervariasjon og kompetanse innenfor samfunnsfaglige retninger tilfører gruppen en viktig bredde. Takket være flere aktive og til dels ny kompetanse i gruppen har den marine satsingen økt i 2015. Friluftslivets år gav mer økonomisk støtte enn tidligere, som gjorde satsingen på naturglede mulig. UiB startet våren 2015 opp et praktikantkurs for biologistudenter der Naturvernforbundet Hordaland er en av samarbeidspartner. Praktikantordningen har vært svært suksessfull og har vært en stor ressurs for prosjektgjennomføring og Naturmangfoldsgruppen. Praktikantene har i etterkant holdt fram som medlemmer i Naturmangfoldsgruppen.

○ Prosjekter gjennomføres ihht. finansiering.

1. Naturglede Hordaland med "Verdt å ta vare på".

Naturglede Hordaland er et prosjekt drevet av Naturvernforbundet Hordaland, med stor innsats fra frivillige i naturmangfoldsgruppa og praktikanter fra Institutt for Biologi (UiB): Linn Vassvik, Åshild Idsø og Inga Elda. Prosjektkoordinator ansatt i Naturvernforbundet Hordaland: Borgar Emanuelsen Bohlin.

Målsetninger med prosjektet i Friluftslivets år 2015 var å gjøre flere glad i naturen, aktivisere flere i friluftaktiviteter, øke deltakernes kunnskap om naturen og kjennskap til utfordringer for nærnaturen. I sammenheng med Friluftslivets år 2015, har vi kunnet trappe opp arbeidet med å arrangere nærmiljøturer, og invitert folk i alle aldre til syv Naturgledeopplegg og to "Verdt å ta vare på" arrangementer. Gjennom Naturgledeoppleggene har omtrent 230 deltakere - barn, unge, eldre, studenter, lokalpolitikere, hverdagsturgåere og barnefamilier - fått oppleve naturglede, og økt kunnskap og engasjement om verdiene som finnes i deres nærnatur. "Verdt å ta vare på" arrangementene har vist hvordan klimaendringer påvirker naturen, og hvordan vi kan være med å ta vare på den. Flere har engasjert seg videre i arbeid med vern av viktige naturtyper og arter i Hordaland etter å ha vært med på arrangementene. Linn Vassvik og Åshild Idsø deltok i prosjektet gjennom praksisordningen med Institutt for biologi (UiB). Begge engasjerte seg videre i naturmangfoldsgruppen.

Naturgledeturer i Friluftslivets år 2015	
10. sep.	<i>Sprellende Naturgledetur til Arnaelva.</i> Natuvernforbundet Hordaland og Arna Sportsfiskarlag inviterte ca. 30 barn og foreldre med på en “sprellende Naturgledetur” oppover Arnaelva. Deltakerne fikk høre om noe av det som rører seg i vassdraget, fra den gjenforente laksen til de mindre bunndyrene og insektene som lever der og forteller oss om vannkvaliteten i vassdraget. Biologipraktikant Åshild Idsø planla turen i samarbeid med prosjektkoordinator Borgar Emanuelsen Bohlin, og var med på gjennomføring sammen med Stein Siversten, formann i Arna Sportsfiskarlag, som ledet deltakerne oppover vassdraget. Stein har de siste 30 årene arbeidet med å verne Arnaelva. Alt i alt var turen en suksess. Deltakerne lærte mye nytt om vassdraget, dets økologi, og om kultivering av fisk, samtidig som de fikk en fantastisk tur i nydelig vestlandsnatur, og ikke minst fantastisk vær.
2. jun.	<i>Jakten på regnskogen i Fana.</i> 36 deltakere. Biologipraktikant Linn Vassvik var med å planlegge og gjennomføre turen. Turen ble gjennomført og promotert i samarbeid med Bergen og Hordaland turlag, og på ettermiddagen den 2. juni 2015 møtte 36 personer opp, til tross for store mengder regn. I løpet av turen ble det gjort små stopp, hvor det ble fortalt om karbonlagring, hvor viktig det er å ta vare på norsk gammelskog, og om både norsk temperert og tropisk regnskog. Linn har opplevd praksiserfaringen hun har fått gjennom natuvernforbundet som utrolig kjekk, hun har lært mye nytt, og møtt mange nye mennesker. I media: oppslag i Bergen og Hordalands medlemsblad Sti og Varde. Tosiders artikkel med blant annet byrådsleder Martin Smith-Sivertsen i BT.
8. apr.	<i>Naturgledetur til Smøråsfjellet.</i> Omkring 30 deltakere. Tema: ivaretagelse av natur- og friluftsområder. Samarbeid: Bergen og Hordaland turlag og Smøråsfjellets venner.
6. sep.	<i>Naturglede på Byfjellsdagen.</i> Promoterte prosjektet og naturmangfoldsgruppa.
8. okt.	<i>Naturglede til Ungdommen!</i> 17 deltakere i alderen 13-15 år. Tema: høsting av mat og bruksplanter i naturen, økosystemtjenester. Samarbeidet med: DNT Ung.
12. okt.	<i>Elvemuslingen mot strømmen - byens eldste innbygger.</i> 17 deltakere. Tema: den rødlistede elvemuslingen, en paraplyart i økosystemet. Økosystemtjenester, filtrering og ensing av vann. Samarbeidet med: Håvard

	Bjordal (Klimaseksjonen, Bergen kommune) og Per Johan Jakobsen (Institutt for Biologi, UiB). I media: Sylvelin Tellnes og Borgar Emanuelsen Bohlin promoterte prosjektet og snakket om elvemusling og hule eiker i Bergen Studentradio 14. okt.
18. okt.	<i>Sopp, urskog og hule eiker - Kanadaskogens skjulte skatter.</i> Omtrent 40 deltakere. Tema: høsting av naturen, sopp, natursti, hule eiker, karbonlagring i myr, opplegg for barn. Samarbeid: Kanadaskogens venner.
Verdt å ta vare på	
29. aug.	<i>Bryggen - Verdt å ta vare på.</i> Omtrent 50 fremmøtte. Appeller, forskningsformidling og el-sykelgateløp fra Danmarks plass til Bryggen med 9 politikere fra Bergen og Hordaland: Benthe Bondhus (Sp), Øystein Bønes (MDG), Marthe Hammer (SV), Erlend Horn (V), Solbjørg Marjala (R), Tom Christer Nilsen (H), Helge Stormoen (FrP), Dag Inge Ulstein (KrF) og Roger Valhammer (Ap). Vinneren var Helge Stormoen. Alle deltakere fikk en ukes prøvekjøring av el-sykel og mulighet til å få regntrekk til pensko. Tema: vi ville få frem at klimaendringer får konsekvenser også for bynære områder som er verdt å ta vare på. Kulturminnet og verdensarven Bryggen ble brukt som eksempel. Bærekraftig transport, tilrettelegge for kollektiv og sykkel. Politikerne ble utfordret på hva de vil gjøre for bedre sykkeltilrettelegging. I media: nettsak på NRK Hordaland og innslag på Dagsrevyen.
19. sep.	<i>Folgefonna - Verdt å ta vare på.</i> 12 deltakere. I september arrangerte Naturvernforbundet Hordaland "Verdt å ta vare på"-tur til Bondhusbreen i Hardanger i samarbeid med Kvinnherad Turlag og Jostein Bakke fra UiB. Jostein Bakke fortalte om geologiske prosesser og isbreer, klimaforskning, hvorfor det er utfordrende å lage gode klimamodeller, og hvordan miljøbevegelsen kan forholde seg til slik kompleksitet. Turen var svært vellykket og flere ytret ønske om å komme tilbake til Bondhusdalen og Bondhusbreen. Samarbeid: Kvinnherad Turlag og Jostein Bakke (Institutt for geovitenskap, UiB). I media: Annonse i avisa Kvinnheringen 17. sep.
Støtte-spillere	Naturglede Hordaland prosjektet fikk støtte fra Hordaland fylkeskommune (avd. for idrett og friluftsliv, Friluftslivets år 2015 og tilskudd til barn og unge), Haldor Viriks legat, Sparebanken Vest og Naturvernforbundet sentralt. Prosjektet ble støttet med utstyr av Naturvernforbundet sentralt muliggjort med midler fra Sparebankstiftelsen DNB, med 1 standtelt, 1 sammenleggbart standbord, 1 beachflag med NNV logo og 1 roll-up med NNV logo.

2. naTURjentene

Friluftsskolen naTURjentene er et sommerkurs i biologi arrangert for jenter fra femte til syvende klasse, arrangert av Naturvernforbundet Hordaland. Planlegging av prosjektaktiviteter ble gjort av Borgar Emanuelson Bohlin (prosjektkoordinator), Sigrid Skrivervik Bruvoll (aktiv i naturmangfoldsgruppen) og Anneli Linnea Grimen (praktikant).

29. jun. - 3. jul.	Turlederne Malin Jacob og Sigrid Skrivervik Bruvoll hadde med seg 13 jenter på tur over fem dager. De besøkte Arboretet på Milde der de utførte en natursti og smakte på kryddervekster, de lærte om kart og kompass og fjellvettreglene på fjelltur på Lyderhorn, og de møtte vikinglaget på Herdla, der de arbeidet med ull, skjøt pil og bue og lærte om vikingenes forhold til naturen. Opplegget ble rundet av med en overnattingstur til Fanafjellet. Der fikk barna være med på å lage skogsuppe og granskuddsaft med selvplukkede ingredienser, de samarbeidet om å sette opp lavvoen de skulle sove i, og de lærte om allemannsretten. Bading var fast aktivitet fire av fem dager, til tross for knott, skjellkutt og regnvær. naTURjentene er inspirert av tilsvarende opplegg i Naturvernforbundet Kristiansand.
Støtte-spillere	naTURjentene ble støttet av Friluftslivets år og Naturvernforbundet sentralt. Prosjektet ble støttet med utstyr av Naturvernforbundet sentralt muliggjort med midler fra Sparebankstiftelsen DNB, med et Espegaard bålpannesett, en Bergans lavvo (12 personer), to mindre og to større Røde kors førstehjelpssett, 20 stk. kompass, et Helsport telt (3 personer), en natursti om allemannsretten og 20 stk. faktakort om allemannsretten.

3. Den Naturlige skolesekken.

Den naturlige skolesekken i Hordaland er et prosjekt hvor Naturvernforbundet Hordaland gir barn kunnskap om naturen i sitt nærmiljø, og bruker naturen som klasserom for å stimulere til økt nysgjerrighet og læringsutbytte i undervisningen. Gjennom prosjektet gir vi barna sjansen til selv å bidra aktivt i vassdragsforvaltningen ved å samle inn og registrere data. Positive naturopplevelser vil også øke elevenes miljøengasjement og kan bidra til framtidig engasjement for bærekraftig utvikling. Planlegging og koordinering med Statens Naturoppsyn og frivillige naturguider gjøres av prosjektkoordinator Borgar Emanuelson Bohlin og praktikant Liv-Åse Hesvik-Lorck. Gjennomføringen gjøres av Liv-Åse, frivillige naturguider og Kjersti Follesøy i Statens Naturoppsyn.

Høsten 2015	Gjennomført planlegging, rekruttering av naturguider og koordinering med Statens Naturoppsyn og skoler i Hordaland. 8 naturguider og flere barne- og ungdomsskoler var blitt involvert ved utgangen av året. Våren 2016 gjennomføres de utadrettede tiltakene i prosjektet.
Jan-Feb 2016	Involvert praktikant Liv-Åse Hesvik-Lorck i planlegging og rekruttering av flere naturguider fra Institutt for Biologi, gjennom deltakelse på Biologisk Karrieredag 7. april og arrangering av informasjonsmøte for frivillige på Institutt for Biologi i mars.
Støtte-spillere	Den Naturlige skolesekken i Hordaland får støtte fra Miljødirektoratet og Naturfagsenteret.

- Sette søkelys på sumvirkningen av alle naturinngrepene i Hordaland, og sette tap av naturmangfold på dagsorden.

Naturmangfoldsgruppen har skrevet høringsuttalelser om Bjørnklettbotn, Nørlandselva og Sulelva kraftverk i Masfjorden, og om Sedalselva i Vaksdal. Dessuten er det blitt gjennomført befarings- og uttalelser til Masfjorden med lokallaget vårt og FNF-Hordaland. Johanna Myrseth Aarflot i FNF-Hordaland skrevet en samleuttalelse for småkraftpakken i Masfjorden. I alle uttalelsene ble det påpekt hvordan inngrepene bidrar til habitatfragmentering og tap av biologisk mangfold. Påpekte dessuten viktigheten av å vurdere den samlede belastningen i området. Gruppen har også engasjert seg i arbeidet med å stoppe utbygging i Øystesevassdraget. I den forbindelse har vi inngått et tett samarbeid med flere andre natur- og friluftsansjoner. Dette arbeidet innebærer blant annet politiske møter på lokalt og nasjonalt nivå og publisering av leserinnlegg i lokale og regionale aviser.

Videre har Naturmangfoldsgruppen startet opp arbeid med å utvikle en visjon for "Gode grønne Hordaland", etter modell fra klima og transportgruppens "Gode grønne Bergen". Målsettingen er å vise hvordan offentlig forvaltning, politikere og samfunnet generelt kan møte utfordringene med tap av biologisk mangfold. Dessuten skal visjonen vise hvordan utvikling av et bærekraftig samfunn kan skje. Visjonen vil være relevant for hele Hordaland, men har også overføringsverdi til andre deler av Norge.

- i. Fronte energieffektivisering og oppgradering som alternativ til utbygging med produksjon og overføring i samarbeid med bygg og energigruppen.

For å sette dette temaet på dagsorden samarbeidet Naturmangfoldsgruppen og Bygg- & Energigruppen å arrangere Naturlig Onsdag rundt temaet "Norge som grønt batteri" høsten 2015. Interessen for dette temaet var så stort, at arrangementet måtte flyttes til et større lokale på Litteraturhuset. Dette vil dessuten være en sentral del av visjonen "Gode grønne Hordaland" (se over). Et av de fem hovedpunktene i visjonen er "Hordaland sitt bærekraftige energisystem i

2030". Dette dekker både energiproduksjon, energieffektivisering og energisparing. Naturmangfoldsgruppen og Bygg- og energigruppen, ønsker samarbeide om dette visjonsarbeidet.

ii. Støtte opp om nasjonale saker.

○ Jobbe for økosystembasert forvaltning

Økosystembasert forvaltning ligger til grunn for visjonsplanen "Gode grønne Hordaland" (se over). Dessuten omfatter planen visjoner om bærekraftig energibruk og arealbruk.

○ Følge opp relevante arealplaner.

- Høringsuttalelse Naturvernforbundet i Kvam - Reguleringsplan Gråsteindalen og Tryglakleiv.
- Høringsuttale om Eidfjord kommunes forslag til reguleringsplan for Sysendalen.
- Høringsuttalelse - utbygging mellom Osvegen og Nesttunvassdraget ved Skjoldskiftet.
- Høyringsfråsegn regional areal og transportplan Naturvernforbundet Hordaland.
-

○ Fortsette samarbeidet i Forum for Natur og Friluftsliv

Samarbeidet med FNF-Hordaland ble videreført i 2015. FNF-koordinatoren Johanna Myrseth Aarflot har deltatt på møtene til Naturmangfoldsgruppen og har samarbeidet med Naturmangfoldsgruppen om flere høringsuttalelser. FNF arrangerte politikerbefaring til Øystesevassdraget i september 2015 i samarbeid med Naturvernforbundet Hordaland, Bergen og Hordaland turlag og Norges Jeger og Fiskeforbund i Hordaland.

○ Publisere saker om gruppens organisering på nettsidene.

Informasjon om gruppens organisering er lett tilgjengelig på nettsidene. Saker om Naturmangfoldsgruppen sine aktiviteter har fortløpende blitt publisert på Naturvernforbundet Hordaland sine nettsider. Dette omfatter blant annet Naturlig Onsdag om økosystemtjenester, Naturlig onsdag om elvemusling, "Verdt å ta vare på"-tur til Bondhusbreen, Naturgledeturer til Smøråsfjellet, Fanafjellet, Arnaelva, Haukåsvassdraget og Kanadaskogen, deltakelse på Newtoncamp i regi av Bergen og Hordaland Turlag og deltaking på Byfjellsdagene i Bergen. Flere av gruppens medlemmer har bidratt aktivt med å skrive artikler om relevante tema i medlemsbladet Naturvest. Vi har hatt flere avisinnlegg på trykk i Bergens tidende. Det har også blitt utviklet en mal for velkomstmelding for nye aktive som blir medlemmer i Naturmangfoldsgruppen. Denne malen inneholder relevant informasjon om gruppen sin organisering, aktuelle saker, tid og sted for neste møte og kontaktpersoner.

- Klima og transport:

Faggruppen for klima og transport består av omlag 8-10 aktive som arbeider med å fremme bærekraftig transport og arealplanlegging i Hordaland. Sivert Straume har vært leder i gruppen, mens Gabriel Fliflet har vært gruppens representant i styret. Dessuten har Hallvard Birkeland, Lars Hole, Vidar Sætren, Torsten Heitmann, Eleanor Smith og Svein Sjøtun vært aktive i gruppen siden forrige årsmøte.

- **Prosjekt: Gjennomføre Prøvekjøre.no el-sykkel i Bergen, Hordaland og nasjonalt.**

Prøvekjøre el-sykkel er et prosjekt med mål om å bidra til renere luft, bedre folkehelse og mindre kjøring gjennom å gi flere bilister erfaring med el-sykkel og andre bærekraftige transportformer. Naturvernforbundet Hordaland har utviklet prøvekjøre.no og drevet fram aktiviteter i et spleiselag med en rekke andre. Prosjektkoordinator ansatt i Naturvernforbundet Hordaland: Mona Maria Løberg.

I 2015 har vi talt 142 prøvekjøringer med el-sykkel på stand og 170 ukes prøvekjøringer som er bestilt via nettsiden provekjore.no. Det er en betydelig nedgang i stand-prøvekjøringer fra 2014 (633), noe som skyldes færre Prøvekjørepartnere og større delaktighet i arrangemener som retter seg mot syklistene. Denne lærdommen vil vi ta med oss i 2016 slik at vi bedre kan nå målgruppen vår: bilistene. Mye av arbeidstiden i 2015 har også gått med på å oppdatere provekjore.no, som vil bli lansert i løpet av mars 2016. Formålet er å hindre feil ved bestilling, gi ny og bedre informasjonen og gjøre nettsiden klar for utvidelse (flere forhandlere og steder).

Siden prosjektet har startet opp har 855 personer prøvekjørt el-sykkel på stand, og 407 i en hel uke gjennom bestilling på provekjore.no.

Aktiviteter i 2015:

“Prøvekjøre el-sykkel” er strukturert med tanke på utvidelse. Det er delt inn i ulike prosjektnummer: et for arbeid i hver region og ett for fellesfunksjoner i prøvekjøre.no. Sistnevnte inneholder alle fellesfunksjoner som gagnar alle de regionale prosjektene. I årsrapporten for prosjektet finner man detaljert beskrivelse av aktivitetene fordelt på regionalt prosjekt i Bergen/Hordaland og fellesprosjekt. I denne oversikten er alle oppgaver samlet i ett fordelt på de fem hovedmålene.

Hovedmål 1. Utvide prosjektet til 5 regioner i løpet av de fire første årene.

OPPLÆRING OG UTVIDELSE

- Opplæring av to ansatte i Naturvernforbundet Oslo og Akershus (NOA), på Skype, over to dager i Bergen og en hel dag i Oslo.
- Jevnlig kontakt med sykkelimportørene og oppdatert de på prosjektet.
- Dialog med Miljøpakken i Trondheim kommune om mulig utvidelse.
- Startet arbeidet med å lage kvalitetskriterier for forhandlere.

FINANSIERING

- Jevnlig fulgt opp ansatte i NOA og oppdatert de om mulige samarbeidspartnere, samt opprettet kontakt med flere mulige partnere i Oslo/Akershus.
- Opprettet kontakt og presentert prosjektet for en rekke mulige partnere.

NETTSIDEN PROVEKJORE.NO

- Kartlagt feil og mangler ved nettsiden.
- Gjennomført møte med NeoLab by Knowit og avtalt erstatning for mangler ved nettsiden provekjore.no.
- Samarbeidet med Dvergsdal IT som har rettet opp feil og omstrukturert nettsiden slik at den kan brukes av flere regioner. Relansering i mars 2016.

ANALYSER

- Sendt ut og analysert spørreundersøkelse for brukere som prøvekjørte el-sykkel i en uke.
- Publisert resultater i NaturVest #4 2015 og i årsrapport.

GRAFISK PROFIL

- Designet maler til grafisk materiell.

Hovedmål 2: Mangfoldiggjøre sykkelidentiteten slik at flere bilister lettere kan begynne å sykle.

- Laget sykkelskilt til de 12 el-syklene som leies ut og de 6 som vi disponerer.
- Produsert tekster, bilder og videosnutter som har blitt spredd i sosiale medier, på nettsiden, i nyhetsbrev, Naturvest og i presentasjoner for ulike virksomheter.

Hovedmål 3: Gjøre det enklere for bilister å endre reisevaner og få oversikt over alternative reisemåter.

- Forbedret språket på nettsiden.
- Samarbeidet med nettutvikler i å gjøre det lettere for brukere å finne produkter og nyttig informasjon.
- Har økt kjennskapen til prøvekjøre.no gjennomført under presentasjoner for virksomheter.
- Fulgt opp forhandlerne i prosjektet og bistått med hjelp ved behov.
- Driftet nettsiden i hele 2015 og bistått brukere med hjelp på telefon og mail.

Hovedmål 4: Bidra til at de som har prøvekjørt fortsetter å sykle på permanent basis.

- Har formidlet fordelene med bærekraftig transport på offentlige arrangementer og under presentasjoner for virksomheter.
- Viste fram en el-sykkel på møtet for nye politikere i Fylkestinget. Delte samtidig ut Gode, grønne Bergen. Det samme ble gjort for Bergen bystyre.
- Aktiv i sosiale medier og på nettsiden.

Hovedmål 5: Videreutvikle prosjektet og drive kompetanseheving blant ansatte og frivillige.

- Mona Løberg og Nils Tore Skogland har fortløpende vurdert utvidelse og videreutviklet prosjektet.
- Nils Tore Skogland har deltatt på MOVE, seminar om infrastruktur, over to dager.

- Mona Løberg presenterte prosjektet for lokallaget til Naturvernforbundet Hordaland på Askøy og på intromøte for nye frivillige i Naturvernforbundet Hordaland.
- Gjennomførte introduksjonssamtale for en ny frivillig og har fortløpende fulgt henne opp og invitert til enkelte møter med samarbeidspartnere.
- Har jevnlig samlet nyttig informasjon i et dokument («Vitebok»).

Deltagelse på arrangementer i 2015:

Arrangement	Beskrivelse	Dato	Adresse	Ant. prøvekjøringer	Deltok også på arr.
Vintersykkeldagen	Stand med el-syssel. Utdeling av brosjyrer, kaffe og boller. El-sykling med filming av BT.	13.02.2015	Lars Hilles gate ved fylkesbygget	0	Bergen kommune, Statens vegvesen, Hordaland fylkeskommune, Bedriftsidretten og Syklistenes landsforening
Sykkelpuss	Stand med el-sykler.	09.04.2015	Landås skole	15	Bærekraftige liv, FAU Landås skole, Sykkelbyen Bergen
Åpning Sykle til jobben-aksjonen	Stand med el-sykler og utdeling av matpakker og brosjyrer. Gitt ut 10 ukesprøvekjøringer som permie. Helse i BA.	21.04.2015	ADO Arena	0	Bedriftsidretten, Sykkelbyen Bergen, Scandic.
Åpning Sykle til jobben-aksjonen	Stand med el-sykler og delte ut verdikoder for ukes prøvekjøring (kjøpte 52).	21.04.2015	Helse Bergen. Haukeland Sykehus	42 (+ 52 i en hel uke)	Naturvernforbundet Oslo og Akershus, G-Sport Lagunen, G-Sport Bergen Storsenter.
Bryggen - Verdt å ta vare på	El-sysselgateløp fra Danmarks plass	02.09.2015	Danmarks plass - Bryggen	9	Klimavalgalliansen

	til Bryggen med Benthe Bondhus (Sp), Øystein Bønes (MDG), Marthe Hammer (SV), Erlend Horn (V), Solbjørg Marjala (R), Tom Christer Nilsen (H), Helge Stormoen (FrP), Dag Inge Ulstein (KrF) og Roger Valhammer (Ap). Vinneren var Helge Stormoen og alle politikerene fikk love bedre sykkeltilrettelegging. De fikk dessuten en ukes prøvekjøring av el-sykkel og mulighet til å få regntrekk til pensko.				
2 år til sykkel VM	Stand med el-sykler og intervju med BTV.	16.09.2015	Radisson Blu Royal, Bryggen	0	Sykkel-VM 2017.
Mobilitetsuken: Park(ing) day	Stand med el-sykler +++	18.09.2015	Utenfor rådhuset i Bergen	7	Hordaland fylkeskommune, Bergen kommune, Statens vegvesen, Folkelig, studenter fra BAS.
Mobilitetsuken: Bilfridag + ByLørdag	Stand med el-sykler og andre transportformer. Snakket om	19.09.2015	Øverst i kong Oscars gate	22	Hordaland fylkeskommune, Bergen kommune, Statens vegvesen, Folkelig, studenter

	mobilitet og reisevalg.				fra BAS og våre frivillige.
El-sykkeldag hos Multiconsult	Innlegg om sykling og el-sykler, prøvekjøring av el-sykler og utdeling av brosjyrer med verdikoder for ukes prøvekjøring.	23.09.2015	Nesttunbrekka 61	42	G-Sport Bergen Storsenter
Introduksjonsmøte for nye frivillige	Presentasjon av prosjektet Prøvekjøre el-sykkel	30.09.2015	Det grønne loft	5	
Nye politikere i Hordaland på Fylkestinget møttes.	Stand med el-sykkel. Gratulerte nye politikere og delte ut Gode Grønne Bergen og prøvekjøregavekort.	14.10.2015	Grand Hotel Terminus	0	

Samarbeidspartnere i 2015:

Støttespillere:

Bergen kommune, GC Rieber, Bergen kommune, Helse Bergen, Hordaland fylkeskommune, Multiconsult.

Medhjelpere:

Adrian Dvergsdal IT, Bedriftsidretten, Bergen Arkitektthøgskole (BAS), Bergen kommune, BoA Sykler, Folkelig, G-Sport Bergen Storsenter, G-Sport Laguneparken, Horten sykkel sport, NeoLab by Knowit, Stians Sport.

Frivillige i Naturvernforbundet: Hans Sindre Rein, Tone Salomonsen, Vilde Christensen.

Resultater fra spørreundersøkelse:

27. oktober ble det sendt ut en spørreundersøkelse til de som har prøvekjørt el-sykkel en uke i perioden 21. august 2014 til 21. oktober 2015. Undersøkelsen viser blant annet:

Om brukerne:

- Sykklet til sammen 7069 km, som tilsvarer gjennomsnittlig 67 km per bruker.
- Bil er det transportmiddelet som er hyppigst brukt (44%) før deltakelsen.

Brukernes opplevelser

- De er i stor grad fornøyd med prøvekjøringen. De er aller mest fornøyd med å bruke el-sykkel generelt, hvor 96 % er meget fornøyd eller fornøyd.
- De er godt fornøyd med henting og levering (83%), å sykle til jobb (79%) og el-sykkelmodellen de lånte (77%).
- De er mindre fornøyd med sykkeltilretteleggingen på vei til jobb (48%).
- 39% erfarte at reisen til jobb tok kortere tid med el-sykkel. For 23% av dem var det ingen forskjell og 30% opplevde at reisen tok lenger tid. 8 % vet ikke.

Endring av reisevaner

- 30% begynner å bruke bærekraftig transport etter en ukes prøvekjøring av el-sykkel. El-sykkel er transportmiddelet som flest brukere har begynt å bruke (41%). Nest hyppigst kommer sykkel (18%), buss (16%), el-bil (9%) og gange (7%). Prøvekjøringen av el-sykkel øker altså bruken av forskjellige typer transportløsninger.
- 24% har kjøpt el-sykkel etter ukes prøvekjøring, og det er kun 27% som verken har kjøpt eller vurderer å kjøpe el-sykkel.

Resultater fra besøkende på nettsiden provekjore.no

Registrert i perioden: 1.1.2015 - 31.12.2015

Økter: 12735

Brukere: 10197

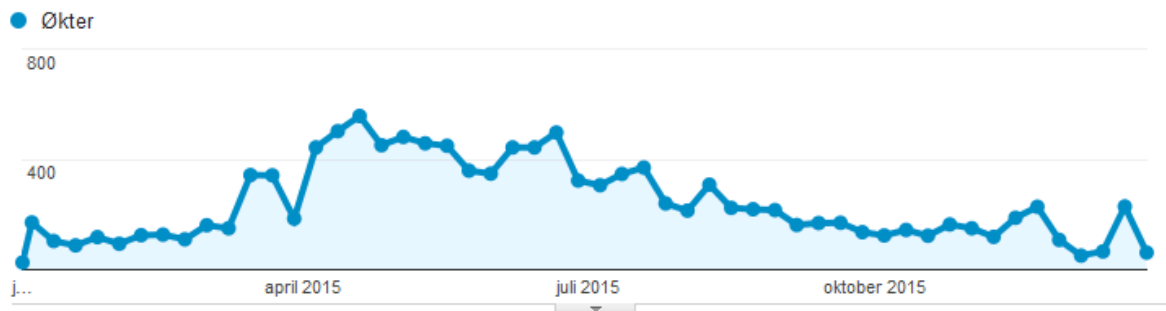
Sidevisninger: 25790

Sider per økt: 2,03

Gjennomsnittlig øktvarighet: 01:34

Fluktfrekvens: 70,08%

% nye økter: 79,62%

Antall økter på provekjore.no uke for uke. Størst aktivitet er fra april til august.

○ Utvikle visjon for Gode Grønne Bergen.

Utviklet visjonen “Gode, grønne Bergen”. Dokumentet ble laget av Klima- og transportgruppens medlemmer: Sivert Straume, Nils Johnsen, Lars R. Hole, Hallvard Birkeland og Gabriel Fliflet. Gruppen samarbeidet med en rekke andre: Grafisk hjelp fra Augon Johnsen, råd og innspill fra Petra Helgesen, Erik Natvig, Gunnar Wiederstrøm, Hans-Petter Duun, Tom Skaug og Trygve Refsdal. Grafisk sluttdesign ble utført av Mona Maria Løberg. Visjonen ble distribuert:

- Som vedlegg i **NaturVest** #3 2015 som ble sendt ut til 2800 medlemmer i Hordaland og Møre og Romsdal.
- Publisert på **nettsiden** naturvernforbundet.no/hordaland/naturvest
- Levert til politikere på **fylkestinget** på Hotell Terminus 14.10.
- Delt på **sosiale medier**: Facebook, Google plus, Instagram.
- Arrangementet **“Bryggen - verdt å ta vare på”** 29. august. Musikk, appeller og el-sykelgateløp med toppolitikere fra Bergen og Hordaland.
- Arrangementet **“Naturlig onsdag - Gode, grønne Bergen - visjon for 2030”** 2. september på Litteraturhuset. Politikerdebatt og innlegg av Gabriel Fliflet.
- Delt ut til 67 politikere før første møte i Bergens nye bystyre 28. oktober utenfor Det gamle rådhuset.
- Avisinnlegg og større oppslag i BT under valgkampen.
- GGB ble spesielt nevnt som inspirasjon for deler av plattformen for det nye byrådet etter kommunevalget.

○ Fremme karbonavgift til fordeling (KAF - “Carbon fee and dividend”)

I klima- og transportgruppen har Hallvard Birkeland konsentrert seg om arbeidet med å promotere KAF. I samarbeid med Asbjørn Orheim Stoveland i bygg- og energigruppen har det vært gjennomført “kafemøter” med landsstyreprerentanter fra alle ungdomsorganisasjonene

unntatt Unge Høyre og FPU, som vi ikke har klart å få noen avtale med. Vi har innledet for seminar i Unge Venstre, og for LO-frokost med representanter for et titalls fagforeninger i Bergen. Vi promoterte KAF overfor fagbevegelsen på Trondheimskonferansen (Trondheim LO). Deltakelsen ble sponset av El- og It-foreningen på Vestlandet og Rørleggersvennenes Forening i Bergen.

Hordaland fremmet forslag til landsstyret om at Naturvernforbundet skulle foreslå for den Grønne Skattekommisjonen å vurdere KAF. Dette ble vedtatt i landsstyret, men Skattekommisjonen ofret ikke forslaget noen oppmerksomhet. Hordaland fremmet også forslag til landsmøtet i Naturvernforbundet om å gå inn for KAF. Det ble vedtatt med klart flertall. Etter landsmøtet har vi sammen med Lars Haltbrekken hatt innlegg om KAF på trykk i flere aviser. Vi deltar i arbeidet for KAF på landsbasis gjennom epostlister og andre kanaler.

Ressurssiden for KAF er inntil videre publisert på Hordaland sine nettsider.

- Jobbe for miljøvennlig areal- og samferdselspolitikk i fylket og jobbe mot motorveiprojekt.

- Høringsuttalelse om Kommunedelplan for kollektivsystemet mellom Bergen sentrum og Bergen Vest.
- Planprogram for E39 Stord-Os.
- Høringsfråsegn regional- og transportplan for Bergensområdet, frå Naturvernforbundet Hordaland, oktober 2015.
- Høringsuttalelse om Sotrasambandet til Bergen og Fjell kommune 311015 fra Naturvernforbundet Hordaland
- Klage på vedtatt reguleringsplan Områdereguleringsplan for Mindemyren.

- Jobbe for avvikling av olje- og gassvirksomhet.

- Det ble ikke arbeidet med denne saken i 2015.

- Publisere saker og gruppens organisering på nettsidene.

Informasjon om gruppens organisering er lett tilgjengelig på nettsidene. Saker om gruppen sine aktiviteter har fortløpende blitt publisert på Naturvernforbundet Hordaland sine nettsider. Dette omfatter blant annet Naturlig Onsdag om “Gode, grønne Bergen” og “Motorveiparadokset”, spredning av visjonsdokumentet, arbeid med KAF og høringsuttalelse om Sotrasambandet. Flere av gruppens medlemmer har bidratt aktivt med å skrive artikler om relevante tema i medlemsbladet Naturvest. Vi har hatt flere avisinnlegg på trykk i Bergens tidende. Det har også blitt utviklet en mal for velkomstmelding for nye aktive som blir medlemmer i Klima- og

transportgruppen. Denne malen inneholder relevant informasjon om gruppen sin organisering, aktuelle saker, tid og sted for neste møte og kontaktpersoner.

● Bygg- energi:

Bygg- og Energigruppen er Naturvernforbundet Hordalands faggruppe når det gjelder saker og temaer knyttet til energipolitikk, energibruk, energiteknologi, energieffektivisering og miljøvennlige bygninger mer generelt. I 2015 har gruppen bestått av 5 - 10 aktive medlemmer. Gruppen møtes hver tredje onsdag hver måned på "Det grønne loftet" på Bryggen, og hadde i 2015 9 gruppemøter. Som en del av gruppemøtene blir det hver gang jobbet med

Bygg- og energigruppens leder har i 2015 vært John Henry Schieldrop, mens Øystein Lunde Heggebø, Hermod Nitter, Eirik Hordnes, Asbjørn Orheim Stoveland, Bjarne Nesse, Christophe Sundal, Bård Larsen og Silje Østerbø har vært aktive medlemmer.

Prosjekter:

Oljefri Hordaland:

Oljefri er et nasjonalt program, med regionale prosjekter bygget rundt nettsiden oljefri.no, hvor boligeiere finner informasjon om hvordan de kan erstatte fossil oljefyring. Målet er å være helt uten oljefyring i 2020, og å unngå oljelekkasjer fra oljetanker.

Oljefri Hordaland har i 2015 vært drevet i Askøy, Lindås og Radøy kommune. Ansatte i Naturvernforbundet Hordaland har i tillegg til regionalt kampanjearbeid roller som prosjektutvikler (Peter Heimstad) og informasjonsansvarlig (Silje Østerbø) for det nasjonale programmet.

Samarbeidspartnere
Støttespillere: Askøy kommune, Lindås kommune, Radøy kommune, Fjordkraft og tilbydere i Hordaland.
Medhjelpere: VVS foreningen.
Tilbydere
Arna og Åsane rørleggerforetning AS, AS Hjelme VVS, B Fondenes aut Rørleggerfirma, Lindås Rør og Sanitær AS, Solpluss AS, Varme AS, Vitek AS, Oljeservice AS, Franzefoss og Norsk Gjenvinning Industri.

Resultater		
Direkte resultater: omfatter i stor grad bruk av nettsiden oljefri.no. Nedgangen i Hordaland skyldes at vi i 2015 ikke lenger samarbeidet med Bergen kommune, og derfor har jobbet mindre med utadrettede aktiviteter enn tidligere.		
Nettsiden Oljefri.no	Nasjonalt 2015 (endring fra 2014)	Hordaland 2015 (endring fra 2014)
Antall økter / besøk på nettsiden	57 055 (+ 12%)	5 706 (- 4 %)
Antall sidevisninger	128 454 (- 2 %)	13 409 (-43 %)
Antall forespørsler om overgang fra oljefyring til fornybar oppvarming	1006 (+ 12 %)	86 (-37 %)
Indirekte resultater: omfatter hva brukerne har oppgitt at de har gjort i Oljefris årlige brukerundersøkelse.		
Antall som har erstattet oljefyring i Oljefris brukerundersøkelse	74 % er blitt oljefri	12 % blir oljefri snart
Reduserte klimagassutslipp: Utslippene fra fossil oljefyring fortsetter å gå ned nasjonalt, men ikke like raskt som tidligere. Det er størst effekt på salget av fyringsparafin. På salget av fossil fyringsolje ser vi en økning i salget flere steder, også i Hordaland. Dette kan bero på at prisen på fyringsolje har gått kraftig ned, samt at vinteren var kaldere enn i fjor. Dette er likevel bekymringsfullt, og viser at vi må trappe opp arbeidet med oljefri fremover for å komme i mål.		
Omsetning av fossil fyringsolje i liter	Nasjonalt 2015 (endring fra 2014)	Hordaland 2015 (endring fra 2014)
Fyringsolje	228 438 132 (-2 %)	22 033 355 (+ 6 %)
Fyringsparafin	41 009 907 (-21%)	1 213 410 (- 10%)
Totalt	269 448 039 (-5 %)	23 246 765 (+ 5%)

Aktiviteter

Aktivitet 1: Oljefri.no gir nyttig informasjon, og linker boligeiere i Hordaland med lokale, kvalitetssikrede tilbydere

Nettsiden oljefri.no: I 2015 har vi:

- laget to oljefri-/energihistorier fra Hordaland på oljefri.no.
- oppdatert og videreutviklet kampanjenettsiden oljefri.no/hordaland regelmessig. Spesielt i forbindelse med gjennomføring av aktiviteter.
- brukt sosiale medier aktivt for å inspirere og informere om tiltak og aktiviteter.

Kvalitetssikrede tilbydere: I 2015 har vi:

- klart å beholde alle våre tilbydere i prosjektet på tross av lavere aktivitetsnivå.
- kartlagt nye aktuelle tilbydere.

Aktivitet 2: Naturvernforbundet Hordaland driver informasjonskampanjer rettet mot bolig- og byggeiere.

I 2015 har vi:

- arrangert to visninger av vedfyringsanlegg i Nordhordland. På grunn av at hovedaktiviteten i prosjektet i 2015 vært å bistå samarbeidskommunene med å få oversikt over omfanget oljefyrer og oljetanker har vi ikke sendt ut brev eller arrangert informasjonsmøter i 2015.
- I samarbeid med Høyskolen i Bergen har vi tilbudt energimerking til boligeiere.
- I samarbeid med Fjordkraft arrangert en konkurranse der 100 meldte seg på. Vinneren fikk fjernet sin oljetank.
- Oppnådd betydelig medieomtale, gjennom saker i nasjonale, regionale og lokale medier, i tillegg til flere saker i relevante fagmedier. I 2015 har vi hatt 7 saker i nasjonale medier, 4 saker i lokale og regionale medier og 5 saker i fagmedier.
- Holdt innledning på forskningskonferansen til Norwegian Centre for Geothermal Energy Research (CGER) ved Christian Michelsens Research og foredrag for takstmenn i Bergen i samarbeid med Norges Takseringsforbund.

Aktivitet 3: Samarbeid med kommuner

I 2015 har vi:

- Arbeidet mye med forurensingsforskriftens kapittel 1 og brukt mye tid på arbeid med å skaffe oversikt over omfanget oljefyrer og oljetanker, og arbeid med å vedta denne forskriften lokalt.
- Profilert kommunene som deltar i prosjektet med logo på nye regionale trykksaker, samt omtale på nettsiden oljefri.no og andre anledninger prosjektet omtales i egen regi.
- Gjennomført befaringsreise til en bolig med vedkjel på Radøy, men dessverre bare to personer som møtte opp. Vanskelig tidspunkt på året og lite markedsføring antas å være årsake til lav respons. Gjennomført energibefaring hos oljefri boligeier i Bergen, med påfølgende oppslag i BTs Bonansa.
- Randi Hovgaard, Silje Østerbø og Nils Tore Skogland har delt ut oljefridiplom til kommunestyret i Askøy kommune.
- Hatt møter med samarbeidskommunene om prosjektoppfølgning.
- Bidratt til at erfaringer har blitt delt mellom flere kommuner.
- Opprettet dialog med Os kommune og Meland kommune, men ikke inngått nye samarbeidsavtaler.

Pilotprosjektet Energismart bolig Hordaland:

De mest lønnsomme og effektive energiltakene befinner seg i byggsektoren, og den bygningstypen det finnes mest av er boliger. Boligeiere er også de byggeierne med minst byggteknisk kompetanse. Pilotprosjektets mål er å bidra til at energiforbruket går ned ved å gjøre det lettere og tryggere for boligeiere å gjennomføre de riktige energismarte tiltakene.

Samarbeidspartnere	
Støttespillere: Bergen kommune, Hordaland Fylkeskommune, Høgskolen i Bergen og Husbanken.	
Medhjelpere: VVS-Foreningen.	
Resultater	
Gjennomførte energimerkeoppdrag	35

Gjennomførte energirådgivningsoppdrag	50
Studenter som har gjennomført nergirådgiverkurs	53
Mediaoppslag	3
Aktiviteter	
<u>Aktivitet 1: Utvikling av kvalitetssikringskonsept for tilbydere av energismarte tjenester.</u> Mål: Systematisere og synliggjøre kompetansen som finnes i bransjen. Gjøre det tryggere for boligeiere å gjennomføre tiltak. <u>Dette har vi gjort i 2015:</u> - Aktuelle energismarte tjenestetyper er kartlagt, og kvalitetssikringsordningen vil mest sannsynlig omfatte 8 - 9 tjenestetyper innen energismart oppvarming, en tjenestetype innen oljefyrutfasing, og 2 - 3 tjenestetyper innen energismart rehabilitering. - Kvalitetskrav for alle tjenestene er under utvikling, men ikke endelig avklart for alle tjenester. Vi har opprettet dialog med aktuelle bransjeorganisasjoner og andre relevante aktører i forbindelse med dette arbeidet. - Utviklingen av et helhetlig konsept for kvalitetssikringsordningen er igangsatt, og dette vil være sentralt for hvordan kvalitetssikringsordningen skal kommuniseres og markedsføres. Konseptet vil være ferdig til prosjektlanseringen i 2016. - I arbeidet med å fremme de kompetente bedriftene i Hordaland, har vi startet med varmebransjen og installatører av energismart oppvarming, som er den vi kjenner best fra før. - Vi har også begynt å kartlegge aktuelle bedrifter i de andre tjenesteområdene, men innsatsen for å nye bedrifter intensiveres senere i 2016 når vi kan vise bedriftene nettsiden Energismart.no. - Vi har begynt å gjøre kvalitetssikringsordningen kjent i et fagtidsskrift. I første omgang Rørfag, som er rørleggerens fremste fagmedium.	
<u>Aktivitet 2: Videreutvikling av verktøyet energismart.no.</u> Mål: å øke kompetansen hos husholdningene om energismarte tiltak og energioppgradering av boligen.	

Dette har vi gjort i 2015:

- Energismart.no er planlagt når det gjelder struktur, informasjon og design. Vi har også laget ferdig et utkast til hvordan databasesystemet og forespørselsskjemaet, som kobler boligeiere med kvalitetssikret bedrift, skal bygges opp.
- Vi jobber akkurat nå med å få på plass designet på den nye nettsiden. De neste skrittene vil handle om å utvikle og publisere informasjon, før energismart.no kan lanseres.
- Arbeidet med videreutviklingen av databasesystemet som skal holde orden på forespørsler fra boligeiere og tilbydere er også påbegynt.

Aktivitet 3: Gjennomføre kampanjeaktiviteter for å synliggjøre energismarte tiltak i bergensregionen

Mål: Å øke kunnskapen og kompetansen ved å gjøre energismarte tiltak mer synlig i samfunnet.

Dette har vi gjort i 2015: (og litt 2016)

- Det er blitt inngått samarbeid om prosjektet med Bergen kommune. Vi vil fremover jobbe for å invitere til samarbeid med flere kommuner i fylket, som del av prosjektet.
- Naturvernforbundet har i 2015 – 2016 gjennomført både energimerking og energirådgivning i samarbeid med ingeniørstudenter fra Høgskolen i Bergen. Vi vil spesielt trekke frem Energirådgivningen, hvor 53 ingeniørstudenter har gjennomført 3 dagers energirådgiverkurs, og gjennomfører i disse dager energirådgivningsoppdrag hos 50 boligeiere i Bergensområdet. Her får fremtidens bygg- og energi-ingeniører relevant praktisk erfaring og kompetanse. Boligeiere får på sin side konkrete forslag til hvilke energismarte tiltak de bør gjennomføre.
- Energirådgivningen har fått betydelig oppmerksomhet i lokalmediene. Både Bergensavisen og Fanaposten har skrevet om prosjektet, og det vil dukke opp en artikkel i Huseiernes Landsforbunds landsomfattende magasin. Dette er viktig for å øke kunnskapen blant boligeiere. Når nettsiden energismart.no er ferdigutviklet vil vi forsøke å få ut flere saker i media om energismarte tips, tiltak og eksempler.
- Vi begynte arbeidet med å lete etter de gode historiene blant våre bedrifter og samarbeidspartnere, disse skal legges ut på energismart.no.

- Jobbe for økt energieffektivisering i flere bolig og bygg i Hordaland

I 2015 har Bygg- og energigruppen jobbet for økt energieffektivisering på flere måter. Gruppen har gjennom det politiske arbeidet med forslag til ny nasjonal teknisk forskrift (TEK15), samt når det gjelder arbeid med prosjektene Oljefri og Energismart bolig, jobbet for mer energismarte boliger og bygg i Hordaland.

- Innspill til rullering Klima og energihandlingsplan.

Bygg- og energigruppen og ansatte har bidratt i arbeidet med Naturvernforbundet Hordalands høringsinnspill til Bergen kommunes Energi og Klimahandlingsplan "Grønn strategi for Bergen".

- Samarbeide med sentralt om høringsuttalelse for teknisk forskrift.

Bygg- og energigruppen har vært sentrale i utformingen av Naturvernforbundet sin høringsuttalelse til nye energikrav i bygg (TEK 15). Dette er den viktigste arenaen for energibruk i bygg, fordi forskriften bestemmer hvilke energikrav som skal stilles til alle bygninger som skal bygges.

Sammen med mer enn 20 andre organisasjoner gikk vi inn for at det i fremtiden ikke skal brukes fossile energikilder til oppvarming i nye bygninger. Dette ble i hensyntatt av direktoratet.

Våre anbefalinger var i tillegg at nye bygg må være både energieffektive og energifleksible, samt at vi ønsket et større fokus på samlet miljøbelastning for bygninger. Her fikk vi varierende grad gjennomslag.

Bygg- og Energigruppen var også delaktige i utformingen av Naturvernforbundets høring til "plusskundeordningen".

- Jobbe med å kartlegge solenergianlegg (varme og strøm) i Bergen og omegn.

Dette har i hovedsak blitt gjort av Bergen solenergiforening, men Bygg og Energigruppen har bidratt.

- Gjennomføre relevante ekskursjoner (burde vært aktiviteter)

På Klima lokalt (arrangert 14.03.2015) ble Bygg- og Energigruppen invitert til å fortelle om hvordan vi har jobbet med klimatiltak i bygninger og energirelaterte tema. Blant annet holdt Asbjørn Stoveland innledning. Klima lokalt er Naturvernforbundets seminar om hvordan lokallag og kommuner kan satse på sykkel i stedet for bil, energisparing i stedet for oljefyring, og hvordan vi sammen skal gjøre kommune- og fylkestingsvalget til et klimavalg.

Bygg og Energigruppen har også arrangert 2 Naturlig Onsdag i 2015.

Med temaene “Energiløsninger for fremtiden” og “Norge som grønt batteri”.

- Publisere saker og gruppens organisering på nettsidene.

Gruppens saker og organisering har blitt publisert på Naturvernforbundets nettsider.

2) Formidling, engasjement og bygge kompetanse.

● **Prosjekt: Naturlig onsdag Hordaland og nasjonalt.** Engasjere faggruppene i programutvikling og gjennomføring av faglig og sosial møteplass for innbyggerne i Hordaland. Søke om støtte til regional og nasjonal gjennomføring og videostrømming fra Naturlig onsdag. Tilrettelegge for oppfølgingsaktiviteter og jevnlig introduksjonskurs for nye medlemmer.

Faggrupper er blitt engasjert i programutvikling og gjennomføring av Naturlig onsdag. Følgende møter er blitt gjennomført siden forrige årsmøte. Prosjektkoordinator Borgar Emanuelson Bohlin.

Dato	Tema	Innledere	Faggruppe	Deltakere
6. mai 2015	Natur i litteraturen med Frode Grytten	Samtale og opplesning: Frode Grytten. Møteleder: Jonas Sandved Rudjord (Skrivekunstakademiet).: Opplesninger fra Bergenspoeter: Tora Sanden Døskeland, Sofie Eriksdatter, Carl Tomas Nising Sandvold, Tove Hassel, Sofia Marie Hamnes, Jonas Rudjord, Ingeborg Jansen, Samantha Hatten	Naturvern- studentene	57
3. jun. 2015	Mellom bakkar og berg - takk for maten	Kristoffer Bøhn (SABIMA)	Naturmangfold	37
2. sep. 2015	Gode, grønne Bergen - visjon for 2030	Om visjonen: Gabriel Fliflet (Naturvernforbundet Hordaland). Paneldebatt: Martin Smith-Sivertsen (H), Harald Schjelderup (Ap), Tor Woldseth (FrP), Dag Inge Ulstein (KrF), Erlend Horn (V), Lillian Blom (SV), Ove Sverre Bjørdal (Sp), Sofie Marhaug (Rødt), Sondre Båtstrand (MDG), Prof. Petter Næss (NMBU), Gabriel Fliflet, Nils Tore Skogland.	Klima og transport	93
7. okt. 2015	Naturmangfoldlove n og historien om byens eldste innbygger	Magnus Steinsvåg (seniorrådgiver i Miljøvern og klimaavdalingen, Fylkesmannen i Hordaland). Per Johan Jakobsen (professor ved Institutt for Biologi, UiB). Håvard Bjørdal (Miljøsjef, Klimaseksjonen, Bergen Kommune). Gaute Henriksen (Profier AS).	Naturmangfold	38
4. nov. 2015	Norge som grønt batteri?	Kaspar Vereide (NTNU), Toril Christensen (BKK), Johanna Myrseth Aarflot (FNF Hordaland) Dag Arne Høystad	Bygg og energi	75

		(Naturvernforbundet). Velkommen ved Synnøve Kvamme. Ordstyrer debatt: Martin Larsen Hirth (Sysla)		
2. des. 2015	Fra forhandling til handling - bærekraftig bro til Paris?	Kjell Kvingedal (Fylkesmannen i Hordaland), Nils Tore Skogland (Naturvernforbundet Hordaland), Nils T Bjørke (fylkestingsutvalget for miljø- og samferdsel), Endre Tinnereim (UniRokkansenteret), Julie Andersland (Byråd for klima, kultur og næring). Video fra Paris: Anne-Beth Skrede (LO og Johanne Sæther Houge (Naturvernforbundet).	Naturvern- studentene	53
3. feb. 2016	Motorveiparadokse t	Petter Næss (professor i landskapsplanlegging ved NMBU), Eivind Kolflaath (professor i filosofi ved UiB), Marit Warncke (Bergen Næringsråd), Anna Elisa Tryti (Ap, Byråd for byutvikling), Martin Smith-Sivertsen (H), Alf Helge Greaker (V) og Nils Tore Skogland (Naturvernforbundet Hordaland). Ordstyrer: Gunnar Wiederstrøm, (Opus Bergen).	Klima og transport	65
2. mar. 2016	Fra Grønn strategi til klimahandling	Carlo Aall (professor og forskningsleder ved Vestlandsforskning), Julie Andersland (Byråd for klima, kultur og næring), Harald Blytt (Etat for bygg og eiendom), Magnar Sekse (Vann- og avløpsetaten), Elisabeth Sørheim (Klimaseksjonen), Lars Ove Kvalbein (Byrådsavdeling for Byutvikling), Øyvind Haga (Trafikketaten). Møteleder:	Bygg og energi	46

		Øystein Lunde Heggebø (Naturvernforbundet Hordaland)		
--	--	---	--	--

Personer som ville engasjere seg etter å ha deltatt på møtene, er blant annet blitt invitert til møter i faggruppene, oppfølgingsaktiviteter som Naturgledetur til Haukåsvassdraget 12. oktober (17 deltakere), Klimaseminar 26. september (150 deltakere) og introduksjonsmøte for nye frivillige 30. september (24 deltakere). Flere har engasjert seg videre i faggruppene.

Naturvernforbundet Hordaland søkte Husbanken om støtte til utstyr for videostrømming av Naturlig onsdag regionalt og nasjonalt, men fikk avslag. Derfor har fylkeslaget utforsket andre muligheter for videostrømming av møtene. Dette ble først testet på Naturlig onsdag i november og desember. På nyåret innledet vi et samarbeid med Voss Naturvernlag, som ønsker å etablere månedlig Naturlig onsdag på Voss, koordinert tematisk med program for Naturlig onsdag i Bergen. Naturvernforbundet Hordaland har vært i møter på Voss for å velge et passende lokale, og ønsker å videostrømme hver Naturlig onsdag til Voss når en avtale er på plass. Voss Naturvernlag vil annonsere møtene lokalt, med assistanse fra fylkeslaget, og lokallaget ønsker å bruke modellen fra Bergen for på sikt å øke antall aktive på Voss.

- Formidling.

- Forsøke å etablere ressursgruppe på formidling, matrise på tvers av faggruppene.

- Formidling og ressurser for gruppearbeid\arrangementer.

- Søke nye formidlingskanaler og styrke vervekomponent.

Det er ikke blitt etablert en egen ressursgruppe kun på formidling. Grunnet ressurser er arbeidet med å styrke formidling blitt lagt inn eksisterende gruppers aktiviteter og arrangementer. Det er blant annet blitt lagt større vekt på formidling på nettsider og sosiale medier (økt aktivitet og synlighet på Facebook, YouTube og Flickr), kvalitet på bilde og tekst fra Naturlig onsdag og andre arrangementer, arrangert fotokurs og skrivekurs for høringsuttalelser og mediesaker, laget nettskjemaer for nye aktive i faggruppene, som er blitt sendt ut med nyhetsbrev.

- Styrke formidlingskompetansen hos ressurspersoner gjennom kursing i eksempelvis forståelig og engasjerende fagformidling, profilering, utadrettet tekst fokusert på verving og fotografi.

På strategihelgen på Lygra Gjestegård 17. - 19. april (se punkt senere) fikk ansatte og frivillige mulighet til å delta på kurs i formidling. Øyvind Strømmen holdt skrivekurs, hvor 17 personer deltok. Mikael Tjemsland holdt fotokurs, hvor 10 personer deltok. Kursene vektla utforming av tekst og bilde for å nå ut i media og andre kanaler.

○ Nettsidene: legge ut saker fra Naturlig onsdag og artikler basert på arbeidet i faggruppene.

Det er lagt ut referat med bilder fra hver Naturlig onsdag, skrevet av aktive i faggruppene, saker om formidling og spredning av Gode, grønne Bergen, gruppemøter og interne kurs,

○ Naturvest: samkjøre artikler slik at det følger tema på Naturlig onsdag.

I perioden 1. mars 2015 - 1. mars 2016 har vi produsert 4 utgaver av NaturVest. Nr 3 i 2015 inneholdt også visjonen "Gode grønne Bergen" av Klima- og transportgruppen. Nr. 1 i 2016 har ikke tema, da det har vært vanskelig å samle tekster kun til ett tema.

Magasinene har blitt distribuert til medlemmer i Naturvernforbundet i Hordaland (2/2015, 3/2015, 4/2015, 1/2016) og Møre og Romsdal (3/2015, 1/2016), samt journalister, politikere, bedrifter og myndigheter.

#	Opplag	Tema NaturVest	Tema Naturlig onsdag	Redaktør	Bidrag av
2/ 2015	2275	Natur i litteraturen	Natur i litteraturen med Frode Grytten (06.05.2015)	Øyvind Strømmen	- Joanna Tocher - Petra Helgesen - Klaus Hjermann - Miljøagentene - Tove Hassel - Sofia Marie Hamnes - Ingeborg Ulberg Jansen - Mona Maria Løberg

					- Marijke Strømmen - Mona Maria Løberg - Sverre Stakkestad - Nils Tore Skogland
3/ 2015	2800 + 50 ekstra	Valg	Gode, grønne Bergen - visjon for 2030 (02.09.2015)	Mona Maria Løberg	- Silje Østerbø - Mona Maria Løberg - Honoria Bjerknes Hamre - Per Hjalmar Svae Erlend - Grønvold Turid Heggland - Klimavalgalliansen - Sverre Stakkestad - Mona Maria Løberg - Nils Tore Skogland
4/ 2015	2350	Miljøvern og livssyn	Fra forhandling til handling - bærekraftig bro til Paris? (02.12.2015)	Øyvind Strømmen	- Synnøve Kvamme - Anne Kristine Søvik - Mona Maria Løberg - Inga Elda - Borgar Emanuelsen Bohlin - Miljøagentene - Marijke Strømmen - Silje Østerbø - Vilde Christensen - Sverre Stakkestad - Nils Tore Skogland
1/ 2016	2925		- Fra Grønn strategi til klimahandling (02.03.2015)	Øyvind Strømmen	- Miljøagentene / Rasmus Norsted - Eleanor Smith

					- Tone Salomonsen - Siri Vatsø Haugum - Oddvar Skre Øystein Folden - Mona Maria Løberg - Sverre Stakkestad - Nils Tore Skogland
--	--	--	--	--	--

○ Jobbe for integrasjon med Natur og Miljø om det er praktisk og økonomisk mulig.

Undersøkt muligheten for felles utgivelse av NaturVest og Natur og Miljø, men har ikke funnet en løsning på dette enda.

● Engasjere

○ Bygge et sterkere velgergrunnlag for et bærekraftig samfunn: Ha positiv medlemsutvikling ved å verve på alle relevante arrangement Naturvernforbundet gjennomfører.

Det var 2196 medlemmer i februar 2015 og 2305 i mars 2016 (etter at utmeldte/ikke betalt var trukket fra). Dette tilsier omlag 5% økning i antall medlemmer fra forrige årsmøte til i dag. Verving var lagt inn som del av alle 8 naturlige onsdager i perioden.

○ Se mot nye eksterne kanaler for verving.

Har vervet på egne arrangement og gjennom prøvekjøre av el-sykkel, men har ikke hatt kapasitet til å jobbe mot nye kanaler.

○ Flere ressurspersoner: invitere til engasjement på Naturlig onsdag og tilrettelegge for at flere blir aktive gjennom nettsidene og sosiale medier.

Klimaseminar arrangert i samarbeid med Naturvernforbundet sentralt og Bergen Internasjonale Filmfestival (BIFF) på Kvarteret i Bergen 26. september. I overkant av 150 deltakere. Alle faggruppene deltok på stand og holdt innlegg fra scenen i salen Tivoli. Bygg- og energigruppa: Asbjørn Stoveland og John Henry Schieldrop. Naturmangfoldsgruppa: Oddvar Skre, Siri Vatsø Haugum og Tone Salomonsen. Klima- og transportgruppa: Sivert Straume. Arrangerte introduksjonsmøte og middag for nye aktive 30. september. 24 deltakere.

Økt synlighet i sosiale medier ved å publisere bildealbum og link til referat på nettsidene etter Naturlig onsdag.

- Gjennomføre media og strategitrening om finansiering tillater det.

Har dessverre ikke hatt finansiering og tid til å gjennomføre dette.

- Gjennomføre strategihelg om finansiering tillater det..

Gjennomførte strategihelg på Lygra Gjestegård 17. - 19. april for frivillige og ansatte. I tillegg til hyggelig samvær inneholdt helgen følgende faglig innhold:

- Lyngheitur med Mons Kvamme
- Bærekraft utvikling 2.0 og innovasjon inspirert av naturen ved Nils Tore Skogland
- Gruppens visjoner om bærekraftig energi-Norge
- Diskusjon om bærekraftig energi og prinsippprogram.
- Medlemskap som verktøy ved Peter Heimstad
- Innlegg om Grønn samferdsel og arealplanlegging - en visjon for Bergen av Sivert Straume og Gabriel Fliflet
- Kurs i formidling av Øyvind Strømmen
- Fotokurs av Mikael Tjemsland.

For å bearbeide innspill til endringer i Naturvernforbundets nasjonale prinsippprogram, satte styret ned en komite bestående av Øystein Heggebø, Nils Johnsen og Nils Tore Skogland. Sammen med flere i styret utviklet komiteen et samlet forslag, som ble sendt til behandling på landsmøtet i Naturvernforbundet. Sentralt foreslo at endringsforslagene ble sendt til en nasjonal komite for nytt prinsippprogram, med et medlem fra Hordaland. Dette ble akseptert.

- Involvere Naturstudentene i faggruppene, evt. som ressurspersoner for verving.

Naturvernstudentene arrangerer to Naturlig onsdag per år, deltar på strategihelg og i noen av faggruppene. Dessuten var de sentralt inne i planlegging og gjennomføring av klimaseminar og oppfølgingsarbeid.

- Kompetansebygging og utvikling

- Søke kunnskap om og utvikle opplegg for at Naturvernforbundet kan ta i bruk og formidle innovasjon inspirert av naturen.

På strategihelgen fikk deltakerne en kort introduksjon til temaet som endel av foredraget Bærekraftig utvikling 2.1. Øystein Heggebø, Siri Vatsø Haugum, Natalia og Nils Tore Skogland deltok på dagskurs med Nikolay Bogatyrev og Olga Bogatyreva på Oxford University. De presenterte endel eksempler på biomimicry, men hadde glemt bærekraftig materialbruk. Vi har i ettertid kommet i kontakt med andre mer bærekraftige kompetansesentre for biomimicry som arrangerer workshops og elæringskurs og vil videreføre dette arbeidet.

- Definere innholdet av et medlemskap i Naturvernforbundet og den felles identiteten og verdigrunnlaget bak engasjementet i Naturvernforbundet.

Dette er gjort gjennom oppfølging og som endel av introduksjonskurs for nye medlemmer. Her gjenstår vesentlig arbeid.

- Formidle Naturvernforbundet som en drivkraft for en bærekraftig omlegging av samfunnet.

Nils Tore Skogland har holdt foredrag om Bærekraftig utvikling 2.0 for regionalavdelingen i Hordaland fylkeskommune, Raftostiftelsen og Norges Handelshøyskole.

Andre aktiviteter

Nils Tore Skogland vært involvert i det EU finansierte forskningsprosjekt EPCC. Skal kartlegge hvilke spørsmål om klimatiltak som kan stiller til innbyggere i Norge, Tyskland, Frankrike og Storbritannia . De kompenserer arbeidstid og reise.

Styret i Naturvernforbundet Hordaland har bestått av:

Verv	Navn	Andre verv
Leder	Synnøve Kvamme	Landsstyremedlem. Deretter sentralstyremedlem.
Nestleder	Siri Vatsø Haugum	Landsstyremedlem. Styrerepresentant i naturmangfoldsgruppen.
Nestleder økonomi	Lisbet Fokstuen	
Styremedlem	Sivert Straume	Leder i klima og transportgruppen.
Nestleder organisasjon	Eirik Hordnes	Vara i landstyret
Styremedlem	Eivind Vangdal	Styremedlem i Naturvernforbundet i Kvam.
Styremedlem	Gabriel Fliflet	
Styremedlem	Bjarne Nesse	Styrerepresentant i bygg- og energigruppen.
1. vara	Randi Hovgaard	Leder i Naturvernforbundet på Askøy.
2. vara	Yael Harlap	
3. vara	Hallvard Birkeland	

Delegater på Naturvernforbundet landsmøte fra Hordaland i november 2015 var Siri Vatsø Haugum, Øystein Heggebø, Sivert Straume og Nils Tore Skogland. Synnøve Kvamme deltok fra landsstyret og Sigbjørn deltok fra Naturvernstudentene. Det ble gjennomført en fylkessamling i forkant der Borgar Bohlin og Nils Tore Skogland deltok.

Valgkomite: Espen Edvardsen, Signe Sandberg og Nils Johnsen.

Revisor: Roger Sleire hos Revisorgruppen Hordaland.

Ansatte og praktikanter i Naturvernforbundet Hordaland.

Stilling	Navn	
Daglig leder	Nils Tore Skogland	
Prosjektansvarlig Oljefri og Energismart bolig Hordaland	Silje Østerbø	
Prosjektutvikler Oljefri og Energismart bolig Hordaland.	Peter Heimstad	
Prosjektkoordinator Prøvekjøre.no og designer Naturvest.	Mona Maria Løberg	
Prosjektkoordinator organisasjon og kommunikasjon. Fra og med 23.03.2015.	Borgar Bohlin	Prosjektkoordinator for Naturglede Hordaland i Friluftslivets år 2015, naTURjentene Bergen, og Naturlig onsdag. Organisasjonsutvikling og oppfølging av aktive.
Prosjektkoordinator. Til og med 31.03.15.	Kristin Hildre Rørvik	Naturlig onsdag og organisasjonsutvikling.
Praktikant biologi 03.03.15- 15.12.15	Åshild Idsø	Planlagt og gjennomført Naturgledetur til Arnaelva 10.9. Holdt biologifaglig innlegg på Naturgledetur: Jakten på regnskogen i Fana 2.6. Innspill til naTURjentene. Møteledelse Naturlig onsdag 4.3. Planlegging Naturlig onsdag 3.6. Deltatt på møter og aktiviteter i naturmangfoldsgruppa.
Praktikant biologi 03.03.15- 15.12.15	Linn Vassvik	Planlagt og gjennomført Naturgledetur til Smøråsfjellet 8.4. Planlagt, gjennomført og holdt biologifaglig innlegg på

		Naturgledetur: Jakten på regnskogen 2.6. Befaringer. Planlagt Naturlig onsdag 6.5. Deltatt på møter og aktiviteter i naturmangfoldsgruppa.
Praktikant biologi 20.09.15-15.12.15	Inga Elda	Planlagt og gjennomført Naturgledetur til Kanadaskogen 18.10. Utviklet natursti. Skrevet artikkel om Naturglede for nettsider og NaturVest. Deltatt på seminar om Den naturlige skolesekken. Deltatt på møter og aktiviteter i naturmangfoldsgruppa.
Praktikant energi. Fra 19.10.15-15.01.16.	Torsten Heitmann	Skrevet rapport om energisparingstiltak i Tyskland og Norge.

Arbeidsmiljøet på kontoret er godt, selv om sykefraværet har vært 4,53% i 2015. Dette skyldes hovedsaklig at en av våre ansatte ble 100 prosent sykemeldt 12. oktober 2015. Han var tilbake med 60 % sykemelding 1. desember 2015. Han ble bedre, så sykemeldingen kunne reduseres til 40 % fra og med 6. februar 2016.

Økonomi

Naturvernforbundet Hordaland takker særlig for den viktige støtten til vårt klima- og naturvernarbeid fra Gabriel Fliflet, Hordaland fylkeskommune, Lisbet Fokstuen, Bypsykologene, Stiftelsen Loofts gave og Norsk tipping grasrotandelen. MPD Data bidra med å gi oss en veldig god og gratis skytjener. Dessuten har Nils Tore Skogland holdt foredrag hos Hordaland fylkeskommune, Raftostiftelsen og Norges Handelshøyskole som har medført støtte til Naturvernforbundet. Støtte til prosjektarbeidet er beskrevet under hvert prosjekt.

På grunn av medlemsvekst og økt verving har inntekter fra medlemskontingenten økt i 2015. Det har vært større deltakelse på Naturlig onsdag og strategihelgen, som har medført høyere inntekter fra deltakeravgift. Flere foredrag har blitt holdt og flere har økt sin frie støtte til Naturvernforbundet Hordaland.. Større momskompensasjon har også medført høyere inntekter. Abonnementinntektene til Naturvest har gått tilbake, på grunn av en endring i refusjonsgrunnlaget for medlemmer i Møre og Romsdal. Jobber med å få på plass en høyere refusjon, siden porto og trykkerikostnadene for Naturvest har økt vesentlig. Annonsesalget for

Naturvest har gått tilbake på grunn av et vanskeligere annonsemarked. Prosjektinntektene ble redusert siden støtte til Energismart bolig Hordaland fra Hordaland fylkeskommune utbetales i 2016 istedet for 2015. Endel av arbeidet som ligger bak prosjektinntektene ble ikke ferdigstilt i 2015. Derfor er disse midlene overført til 2016. Arbeidet med Oljefri og Energismart ble mindre på grunn av sykemelding hos en av våre ansatte. Derfor er disse prosjektinntektene redusert.

Vi har som tidligere år vært varsom med kostnader uten ekstern inndekning. Har derfor klart å holde budsjett på de fleste punkt. Unntaket er lønn til ansatte, som ble høyere på grunn av overlapp mellom to medarbeidere. De totale lønnskostnadene ble allikevel under budsjett på grunn av refusjon av sykepenges. Konto 6840 aviskostnader ble høyere enn budsjett, siden deler av disse kostnadene tidligere ble ført som personalkostnad. Dette ble endret i 2015, så reduksjonen på motkonto 5290, tilsvarer økningen på konto 6840. Det er også tatt høyde for et tap på en fordring knyttet til en tilbyder i oljefri. Dette var ikke forusatt i budsjettet.

Styret prioriterte at organisasjonssatsningen skulle gå til medlemsvekst, oppfølging av nye medlemmer og arbeid med å få ekstern støtte til organisasjon- og kompetansebygging. Prosjektinntektene til Naturlig onsdag i Bergen har økt fra 11.000 i 2014 til 86.112 i 2015. Kostnadene i 2015 var 298.167.

God generell støtte, vesentlige prosjektinntekter og lavere kostnader har gjort at det ikke har vært nødvendig dekke arbeidet med organisasjonsutvikling og kompetanseheving fra organisasjonsfondet. Så dette står urørt. Overskuddet for 2015 på 142.014 er overført egenkapitalen til Naturvernforbundet Hordaland.